

Regionala tillsynsavdelningen Nord
Ellinor Nordin
Ellinor.Nordin@ivo.se

Yttrande gällande betänkandet Vilja välja vård och omsorg – En hållbar kompetensförsörjning inom vård och omsorg om äldre (SOU 2021:52)

Övergripande synpunkter

IVO ställer sig bakom utredningens bedömningar och de rekommendationer som redovisas. Dessa är både relevanta och angelägna för att uppnå hållbara förändringar inom vården och omsorgen om äldre.

Om utredningens rekommendationer förverkligas borde IVO, genom sitt uppdrag, kunna se positiva effekter i kvaliteten av vård och omsorg till äldre personer. IVO skulle även kunna ges förbättrade möjligheter att utföra sitt uppdrag, i såväl tillsynen som i tillståndsgivningen, förutsatt att utredningens rekommendationer förvaltas vidare för att kunna utmytna i ”ska-krav”.

När det gäller de indikatorer som utredningen föreslår för uppföljning, ser IVO ett stort behov av vidareutveckling av indikatorer för att möjliggöra och kvalitetssäkra uppföljningar genom nationella registerdata. IVO vill, liksom utredningen, framhålla att det är viktigt att inte stanna vid det som är enkelt att mäta utan även utforma indikatorer som mäter kvalitativa aspekter av betydelse för enskilda äldre i förhållande till måloppfyllelse.

Synpunkter på betänkandet

8.3.1 Ta ansvar för att personalen har lämplig utbildning

IVO förordar att det bör fastställas kunskapskrav hos all personal som arbetar inom vården och omsorgen om äldre, eftersom IVO återkommande ser brister med koppling till kompetens och ansvarstagande, samverkan och kommunikation.^{1 2}

Om utredningens rekommendationer förverkligas förväntar vi oss att det ska bidra till att risken för brister som kan hänföras till bristande kompetens minskar. IVO kan konstatera att det idag är lagstadgat att det ska finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet men att det inte är

¹ Vad har IVO sett 2017, IVO 2018-8, s. 28.

² Vad har IOV sett 2019, IVO 2020-5, s. 27.

tillräckligt preciserat för att IVO, vid tillståndsgivning samt vid tillsyn, ska kunna ställa krav på huvudmän när det gäller kompetensen i den egna verksamheten.

IVO ser även behov av att tydliggöra nationellt vilken nivå av språklig kompetens som ska gälla vid anställning. Vi konstaterar i vår tillsyn återkommande brister i att kunna tala, förstå, läsa och skriva på svenska.

8.3.2 Samverkan mellan olika kompetenser - en väg att professionalisera verksamheten

För att professionalisera hela verksamheten betonas i betänkandet samverkan mellan olika kompetenser. IVO instämmer, men vill belysa att förutsättningarna för samverkan kan skilja sig åt beroende på verksamhetstyp, exempelvis gällande äldre personer i särskilt kontra ordinärt boende. I tillsynen ser vi att multiprofessionella teambaserade arbetssätt, tillämpas framförallt på särskilda boenden där socialtjänst och hälso- och sjukvård är integrerade, medan samordnad planering ofta brister inom hemtjänst och hemsjukvård.³

IVO vill markera att åtgärder som möjliggör nationella uppföljningar inom området förebyggande och rehabiliterande arbete behöver vidtas. I betänkandet framkommer att sådant arbete ofta inte prioriteras i verksamheterna. Möjligheter till uppföljning av vårdåtgärder till enskilda äldre finns i registret över insatser inom kommunal hälso- och sjukvård.⁴ Men trots skyldighet att registrera, enligt Socialstyrelsens föreskrifter (HSLF-FS 2017:67) om uppgiftsskyldighet till register över insatser inom den kommunala hälso- och sjukvården, finns en underrapportering till registret som hittills hindrat publicering av vårdåtgärder på nationell nivå.⁵ IVO anser att åtgärder, som bidrar till att kommunerna fullt ut medverkar med kvalitativa data, skulle bredda underlaget för nationella jämförelser och möjliggöra nya indikatorer för uppföljning inom prevention och rehabilitering.

8.3.3 Gör yrkesrollerna tydliga, erbjud kompetensutveckling och möjlighet till karriär

IVO välkomnar utredningens rekommendation om att personal som utför delegerade arbetsuppgifter enligt hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) bör ha utbildning som undersköterska. Vi instämmer även med bedömningen om att mer kunskap behövs om effekterna av en differentiering av arbetsuppgifterna för en hållbar kompetensförsörjning. Vi ser risker, framför allt i hemtjänsten, med en differentiering mellan service- och omsorgsinsatser bl.a. beroende på vem som är mottagare och hur dennes sammansatta behov av vård och omsorg ser ut. För att i god tid kunna uppmärksamma och ta tag i förändringar kring sköra personers allmäntillstånd är kontinuitet bland personalen samt god personkännedom om den enskildes förutsättningar av särskild betydelse.

³ Samverkan för multisjuka äldres välbefinnande, IVO 2018-12, s. 20-23.

<https://www.socialstyrelsen.se/statistik-och-data/register/alla-register/kommunal-halso--och-sjukvard/> - hämtad 2021-10-27.

⁵ <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/statistik/2021-5-7412-kvalitetsdeklaration.pdf> - hämtad 2021-10-27.

9.3 Utredningens bedömningar och rekommendationer för stärkt ledarskap

När det gäller bristen på medicinsk kunskap i övergripande ledningsfunktioner menar IVO att MAS (medicinskt ansvarig sjuksköterska) och MAR:s (medicinskt ansvarig för rehabilitering) roller i övergripande ledning bör ses över för ställningstagande till en eventuell reglering. IVO har i tillsynen uppmärksammat på att det skiljer sig åt i vilken utsträckning MAS respektive MAR får delta i övergripande verksamhetsledning, trots deras delegerade ansvar för bl.a. att enskilda personer får en säker och ändamålsenlig hälso- och sjukvård av god kvalitet inom kommunens ansvarsområden.

IVO anser att det vore fördelaktigt att överväga en obligatorisk tillsättning av MAR i varje kommun, vilket också ingår i det uppdrag som Utredningen om en äldreomsorgslag och stärkt medicinsk kompetens i kommuner har. Inom verksamhetsområdet rehabilitering och hjälpmedel ser vi brister som medför att äldre personer riskerar att inte få sina behov uppmärksammade och/eller tillgodosedda.

11.3.4 Långsiktigt nationellt stöd behövs

IVO instämmer med utredningens bedömningar och rekommendationer gällande ny teknik. Vi vill framhålla att IVO idag ser brister kopplade till grundläggande förutsättningar för digitalisering, system och teknik i vissa kommuner.⁶ Det finns fortfarande omsorgspersonal som inte har tillgång till och/eller har tillräcklig kunskap för att kunna dokumentera digitalt.⁷ Under 2021 har vi bl.a. blivit varse att WIFI, och/eller nya system, inte fungerar i alla delar av ett särskilt boende, vilket medför att det finns äldre som saknar tillgång till trygghetslarm. Vi har också sett att larm som går till omsorgspersonalen inte alltid blir besvarade utan stängs av utan åtgärd samt att rörelselarm/sensornlarm kan vara felaktigt placerade eller inte påslagna. Vidare har vi sett att implementering och rutiner varit otillräckliga vid införandet av ny trygghetskapande teknik.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Sofia Wallström. I den slutliga handläggningen har avdelningscheferna Marie Åberg, Peder Carlsson, Sabina Wikgren Orstam, samt enhetschefen Karin Hååg deltagit. Inspektören Ellinor Nordin har varit föredragande.

Beslutet har den 10 december 2021 godkänts elektroniskt av Sofia Wallström och förts in i IVO:s ärendehanteringssystem.

⁶ Iakttagelser i korthet, IVO 2020-2.

⁷ Vad har IVO sett 2017, IVO 2018-8, s. 26.